

ПРИНЦИПИ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГУМАНІСТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЯХ

¹Вінницький національний технічний університет

²Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

³Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

⁴Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Анотація. Гуманістична спрямованість виховної роботи становить сутність нової парадигми особистісно орієнтованого виховання, в якій вихованець є основною педагогічною цінністю, центром освітнього процесу. Визначено принципи, якими керуються в гуманістичних концепціях виховання: принцип гуманізму, природовідповідності, культуровідповідності, інтеркультурності, свобода відповідності, ціннісної орієнтації. Вказані принципи визначають особистісну орієнтованість і багатокomпонентність змісту виховання, що передбачає врахування інтересів вихованця в освітньому процесі, а також можливості у його моделюванні. Реалізація цих принципів підводить до побудови відповідної виховної системи, її змісту та організаційних форм.

Ключові слова: гуманістична спрямованість; гуманізм; принцип природовідповідності; принцип культуровідповідності, інтеркультурність; особистісна орієнтованість.

Abstract. *The humanistic orientation of educational work is the main part of a new paradigm of personality-oriented education, where the pupil is the main pedagogical value, the core of the educational process. The principles followed by humanistic concepts of education are defined: the principle of humanism, naturalness, cultural conformity, interculturality, freedom of conformity, value orientation. The implementation of these principles leads to the construction of an appropriate educational system, its content and organizational forms.*

Key words: humanistic orientation; humanism; the principle of naturalness; the principle of cultural conformity, interculturality; personal orientation.

В центрі філософсько-ідеологічної орієнтації гуманістичної педагогіки – унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей (самоактуалізації), відкрита для сприймання нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Саме досягнення особистістю такої якості проголошується головною метою виховання. Завдання педагогів – виховати гуманну особистість: щирю, людяну, доброзичливу, милосердну, із розвинутим почуттям власної гідності й поваги іншої людини на базі ціннісного ставлення.

Двадцять століть відділяють від нашого часу перші зразки гуманістичної думки, які були спрямовані на формування моральних цінностей та гуманізацію існуючих виховних систем. Прагнення людства до гуманістичних джерел освіти знайшло своє відображення у філософській та педагогічній спадщині різних народів і епох, у розроблених у різний час гуманістичних концепціях.

До провідного принципу виховної діяльності В. Сухомлинський відносить принцип гуманізму, сутність якого вбачав у підході до людини як до найвищої цінності: «Гуманне ставлення до дитини означає розуміння вчителем тієї простої і мудрої істини, що без внутрішніх духовних зусиль дитини, без її бажання бути хорошою немислимі школа, і виховання». Відтак гуманістична спрямованість виховної роботи становить сутність нової парадигми особистісно орієнтованого виховання. Вихованець є основною педагогічною цінністю.

Принцип природовідповідності, сформульований ще Я. А. Коменським, передбачає врахування у вихованні природних і соціальних процесів розвитку людини і суспільства. Відповідно до нього завданням виховання є сприяння громадянському розвитку особистості згідно з її природними даними, «щоб людина, якій непосильне те, що посильне переважній більшості людей, не почувала себе неповноцінною, відчувала високу людську радість – радість пізнання, радість інтелектуальної праці. Радість творчості».

Принцип культуровідповідності, сформульований А. Дістервегом, означає здійснення процесу виховання у контексті культури, орієнтацію виховання на засвоєння її цінностей і досягнень, прийняття та відтворення вихованцем соціокультурних норм. Цей принцип передбачає відповідність змісту шкільної освіти багатоманітності сучасного полікультурного суспільства. У цьому контексті автори Концепції громадського виховання особистості формулюють принцип інтеркультурності, «який передбачає інтегрованість української національної культури в контекст загальнодержавних, європейських і світових цінностей, у загальнолюдську культуру», формування особистості, відкритої для інших культур, ідей та цінностей.

Визначаючи вихованця як соціальну, біологічну і вільну істоту, О. Газман розробив теорію надання допомоги дитині у становленні її «індивідуальності», тобто «розвитку того одиничного, особливого, своєрідного, що закладено у цьому індивіді від природи або, що він набув у індивідуальному досвіді». Дослідник вказує на необхідність педагогічної підтримки вільного стану людини як умови її саморозвитку. Активність і самостійність – складові такого стану – розглядаються дослідником як фактори саморозвитку. Останній стає можливим за умови визнання за людиною права на вільний вибір.

Отже, принцип свободовідповідності у вихованні передбачає свободу вибору вихованцем моделі поведінки, а організація громадянського виховання як системи психолого-педагогічної підтримки соціального розвитку школярів – встановлення партнерських відносин вчителів і вихованців; надання особистості права вільного вибору; розгляд кожної соціальної ситуації як ресурсу нагромадження соціального досвіду. Саморозвиток вихованця і надання йому вільного вибору можна вважати якісною характеристикою громадянського виховання. Важливим є дотримання у виховній теорії та практиці зв'язку принципу свободовідповідності, права особистості на свободу вибору із відповідальністю вихованця за прийняте рішення. Це сприяє забезпеченню балансу між вільним вибором і загальноприйнятими нормами поведінки та відносин у соціумі та шкільній спільноті, загалом – становленню активної громадянської позиції вихованця.

Вказані принципи визначають особистісну орієнтованість і багатокомпонентність змісту виховання, що передбачає врахування інтересів вихованця в освітньому процесі, а також можливості у його моделюванні. Реалізація цих принципів підводить до побудови відповідної виховної системи, її змісту та організаційних форм. Якісними характеристиками виховання у контексті класичних принципів педагогіки вважаються особистісно орієнтований і діяльнісний підходи.

Суть першого підходу співзвучна із змістом *нової парадигми особистісно орієнтованого виховання*: у педагогічному процесі особливе значення має особистісний аспект виховання, «коли в центрі освітнього процесу стоять інтереси дитини, її потреби та можливості, права окремого індивіда, його суверенітет». Розуміння особистості вихованця як мети виховної системи за особистісно орієнтованого підходу передбачає активну позицію вихованців, їх повну відповідальність за самостійні рішення, особисту діяльність. Створення виховної системи на основі особистісно орієнтованого підходу передбачає, що особистість вихованця є не лише метою, а й суб'єктом власної діяльності та взаємодії. Індивідуальний підхід, який водночас є основою особистісного підходу і тісно пов'язаний із діяльнісним, передбачає врахування у процесі виховання індивідуальних особливостей вихованців: психофізіологічних рис, пізнавальних можливостей, здатностей, інтересів і потреб. Потреба діагностувати особистісні риси та пізнавальні можливості, врахування їх у процесі педагогічної взаємодії пов'язана із вибором відповідних форм і методів виховання. Вихідною позицією особистісно орієнтованого виховання є визнання права кожної людини на визначення власної системи цінностей та принципів їх реалізації в конкретних видах діяльності. Виховання покликано сприяти становленню особистої системи цінностей відповідно до загальноприйнятних норм поведінки та моральних ідеалів.

Ключовим принципом виховання є принцип ціннісної орієнтації, реалізація якого передбачає залучення дітей до взаємодії з навколишнім світом і сприяння формуванню ціннісних ставлень до цього світу з позицій сучасної культури (І. Бех). Це можливо на основі взаємної адаптації загальноцивілізаційних цінностей демократії та вітчизняної культури з урахуванням регіональних особливостей і традицій.

Список літератури:

1. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та методичний аспекти: [Монографія]. Кн. 1. Людський вимір : історія, минуле і сучасність / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Планер», 2017. – 558 с.
2. Столяренко О. В. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини: теоретичний та

- методичний аспекти [Монографія]. Кн. 2. Методологія виховання ціннісного ставлення до людини в учнів загальноосвітньої школи / О. В. Столяренко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – 408 с.
3. Stoliarenko O. V., Stoliarenko O. V. The Problem of Teaching Tolerance as a Leading Educational Value and the Basis of Productive Cross-Cultural Interaction // *Pedagogica Rodziny (Family Pedagogy)*. – *Spoleczna Academia Nauk, Lodz*. – № 9 (1), 2019. – 123 p. – P. 57–66). www.spoleczna.pl.
  4. О. В. Столяренко. Європейський вимір реформування освіти на базі ідей антропоцентризму, виховання ціннісного ставлення до людини // *Scientific and pedagogic internship “Challenges of modernization of pedagogical education in Ukraine and EU countries”*: Internship proceedings, December 3–14, 2018/ Sandomierz. 108 p. – P. 97–101.
  5. Столяренко О. В. Ціннісна детермінація особистісної саморегуляції в гуманістичній парадигмі виховання. Ціннісне ставлення до людини в загальній стратегії виховання особистості/ О. В. Столяренко, О. В. Столяренко // *Виховання зростаючої особистості: ціннісний вимір: [Колективна монографія]*/ за ред. О. М. Коберника. – Умань: Візаві, 2019. – 222 с. – С. 5–24, 75–93.
  6. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В. Антропологічна концепція в обґрунтуванні гуманістичних засад сучасного виховання // *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич: Видавничий дім "Гельветика", 2019. – Вип. 24. Том 2. – 212 с. – С.182-185.
  7. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В., Зубенко О. В. Засвоєння цінностей і формування у студентської молоді готовності до гуманістичної діяльності / Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В., Зубенко О. В // *Інноваційна педагогіка: зб.наук.праць Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій*, Одеса. – Вип. 13. – Т. 2, 2019. – С. 173–176. innovpedagogy.od.ua.

Столяренко Оксана Василівна – к.пед.н., доцент кафедри іноземних мов, Вінницький національний технічний університет.

Столяренко Олена Вікторівна – д.пед.н., професор кафедри педагогіки, професійної освіти і управління освітніми закладами, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.

Кожан Наталя Миколаївна – магістр галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011Освітні, педагогічні науки, 073-Менеджмент, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського.

Луцюк Вероніка Олегівна – магістр галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011Освітні, педагогічні науки, 073-Менеджмент, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Stoliarenko Oksana V. – Candidate of Pedagogic Sciences, Assistant Professor at the Department of Foreign Languages, Vinnytsia National Technical University.

Stoliarenko Olena V. – Doctor of Pedagogy, Professor at the Department of Pedagogy, Professional Education and College Management, Vinnytsia M. Kotsiubynskyi State Pedagogic University.

Kozhan Natalia M. –Master of Science 01 Education / Pedagogy specialty 011Educational, pedagogical sciences, Vinnytsia M. Kotsiubynskyi State Pedagogic University.

Lutsiuk Veronika O. – Master of Science 01 Education / Pedagogy specialty 011Educational, pedagogical sciences, Vinnytsia M. Kotsiubynskyi State Pedagogic University.